Vem berättar tjugonde århundradets uppfinnarsaga för 2000-talets ungdom?

Av Gunilla Cedrenius

"Du är tokig", sa museikollegan, när jag berättade att jag lovat att skriva om Tekniska museets maskinhall i museets årsbok. "Du kan väl ingenting om teknik och teknikhistoria."

Har man som urstockholmare jobbat på Glesbygdsdelegationen, borde några sidor med reflektioner kring en museiutställning vara överkomligt, tänkte jag och sa:

"Nej, det kan jag inte påstå, men jag kan vara en representant för den intresserade allmänheten." Den nämns ju ofta när museer diskuterar målgrupper och utställningar. Jag känner mig när det gäller teknik både allmän och intresserad. Dessutom är jag kvinna, vilket i dessa dagar är en klar fördel eftersom både politiker och skolfolk gärna ser att damer intresserar sig för vad som rör sig.

Med vacklande självförtroende begav jag mig till Tekniska museet. Det var en av de få soliga dagarna sommaren 1998. Museet myllrade av semesterlediga familjer med förväntansfulla telningar i olika åldrar, som redan på gården fått smak för teknikens fröjder i utställningen "Stålets ansikten". "Teknik är kul", stod det skrivet över deras små ansikten. Här ska det mätas krafter.

"Välkommen", sa den unga museivärdinnan vänligt när hon gav mig en plan över museet. "Maskinhallen – det blir rakt fram."

Säga vad man vill, men Maskinhallen är och förblir Tekniska museets hjärta och nav. Funkishuset med sina utställningshallar är fint men den välvda hallen är magnifik. Här vilar fortfarande en stämning av mondänt trettiotal. En blandning mellan flyghangar och tennishall, en miljö som gjord för en scen i en av tidens svartvita filmkomedier. Här skulle Sickan Carlsson kunnat stämma träff med någon av den

svenska filmens många hjältar som nästan alltid var eller ville bli ingenjörer och var ena hejare på bilar, racerbåtar och flygplan. Filmernas sensmoral var att hjälten skulle behärska tekniken, inte bara äga den. Den sköne, rike och bortskämde beundraren i sin flotta cabriolet av 1938 års modell gjorde sig inte besvär. I filmen och kanske också i verkligheten var det skiftnyckeln och den tekniska kunskapen som segrade, inte bilinnehavet i sig. Hade den unge hjälten dessutom uppfunnit en manick var Sickan Carlsson så gott som hans redan fem minuter före slutscenen. Att vara både tekniker och uppfinnare skulle med vår tids språkbruk kunna sammanfattas som bingo.

Det var ett genialt grepp att lägga Maskinhallen på en lägre nivå än huvudbyggnaden och låta byggnaderna sammanbindas via en bred och ganska brant trappa. Redan vid entrén i hallen får man en bred överblick över vad som ställs ut – inte bara på golvet utan också i taket och på kortsidans entresol. Att visa flygplan i luften och rymdraketer en halvvåning upp, dvs så nära taket som möjligt, är ett enkelt knep, men det fungerar. På golvet står allt det jordnära tätt packat och i en ordning som inte genast låter sig förstås. Men vad är det som säger att man ska begripa allting.

Att ge sig en stund av ro och tid för att skaffa sig en överblick lite från ovan är en bra början att närma sig Maskinhallen. Gunilla Hedlunds designade stålbänk i sittriktig vågform verkar en smula nedkylande på en sommarklädd besökare. Det råder en lugn och meditativ stämning. Maskinhallen är en kultplats där teoretiskt och praktiskt snille får en stilla minut av eftertanke. Det enda som stör tystnaden är handikapphissens brutala motorljud.

Det behövs en förklarande röst

Det är dags att resa sig och börja rundvandringen i den välvda utställningshallen. Den byggdes samtidigt som museet och var den första utställningen som invigdes 1938, två år efter att Tekniska museets byggnad stod klar. Hallen är byggd som ett tunnvalv av stålbågar och trä, utvändigt klädd med grönärgade kopparplattor, invändigt med grå eternit. Originalbelysningen är kvar, kompletterad med moderna spotlights. 1996 återinvigdes utställningen, står det att läsa på en tavla där också de 25 sponsorerna avtackas. Tre fonder och stiftelser samt tjugotvå välkända och välrenommerade företag, både svenska eller ursprungligen svenska som Volvo, Stora, Saab, ABB och internationella som Ford och Bosch.

Det är inte bara rum och inredning som är sig lika från 1938. Också utställningskonceptet och temat kraft och kommunikation. Vad 1990-talets museiutställare har gjort är att komplettera utställningen med exempel på modern teknik. Väggarnas pedagogiska texter har försvunnit. I stället har varje maskin fått sin text illustrerad med en förklarande bild eller ritning. Dessutom försedd med en engelsk översättning, något som många storstadsmuseer saknar, trots att Stockholm profilerat sig som Europas kulturhuvudstad.

Men vad är det för maskiner som fyller hallen? Varför har just dessa valts ut och hur förhåller de sig till varann? Det är inte lika

lätt att förstå. Besökarna – både stora och små – tycks bekymmerslösa och försvinner glatt in i skogen av uppställda maskiner.

Mest spännande är utan tvekan det som rör sig eller ändå bättre det man får röra. I ångloket Lotta får besökarna också stiga in och känna hur det känns att nästan köra tåg – men här går gränsen. En museiskylt förbjuder den upplivade besökaren i nästa minut att klättra på loket. Kanske var det lättare förr då allt petande var förbjudet. Dagens ungar låter sig inte nedslås utan tar alla chanser att pröva tekniken med alla sinnen. Den nya modellen av vindkraftverket i Näs på Gotland har en grön knapp som inbjuder till aktivitet. När man tryckt börjar vindkraftverkets vingar sakta snurra runt. Besökarna ser en aning besvikna ut. Att vingar går runt hör till det mer lättbegripliga inom tekniken. Det behövs mer för att tillfredsställa dagens kräsna publik. De med en vev handdrivna modellerna av ångmaskiner är populära bland de yngre pojkarna. Här vevas det av hjärtans lust. Modellernas läckra små detaljer som visar maskinernas grundidé, stönar under den nutida muskelkraften. Här gäller det att försöka veva så snabbt som möjligt. Att kopp-

Maskinhallen är Tekniska museets hjärta. Här vilar en stämning av mondänt trettiotal – en blandning av flyghangar och tennishall. Foto Nisse Jacobson 1997, TM.

la hand och tanke passade måhända trettiotalets gossar bättre än dagens fartfixerade grabbar.

Det är många män bland publiken. Fler än det normalt brukar vara på museerna. Det är männen som berättar och förklarar för de intresserade barnen, mest pojkar, och tålmodigt och lite frånvarande lyssnande kvinnor. Och det behövs en förklarande röst.

Torsten Althin blev Tekniska museets förste chef 1924. Teknikhistoria var vid den här tiden ett nytt ämne och i Europa och USA grundades nya typer av museer med inriktning på teknik. Teknikhistoria var ett sätt att förstå de samhälleliga och idémässiga drivkrafterna bakom teknisk förändring, liksom att studera konsekvenserna av denna förändring. Maskinhallar fanns i de flesta museerna. Att rada upp samlingarna enligt olika system och förklaringsmodeller var och är ett vanligt sätt att åskådliggöra förändring. Torsten Althin besökte bl a Deutsches Museum i München och gladdes åt ett levande tekniskt museum med rassel och dunk, eftersom de utställda maskinerna också gick att köra eller visas i rörliga modeller. Maskinhallen i Tekniska museet belyser motorernas utveckling, eftersom Althin såg kraftmaskinerna som det "det tekniska och industriella livets hjärta".

Det är så man har tänkt, funderar jag och kan inte slita blicken från den imponerande balansångmaskinen som bildar ett krucifixliknande centrum i det rektangulära rummet. James Watt, Samuel Owen, 1832 läser jag på etiketten. Jag förstår att jag ska bli imponerad. Medsols följer jag vägen runt rummet och tittar mer eller mindre uppmärksamt på modeller blandande med maskiner i fullskala eller delar av maskiner som är för stora att rymmas i hallen. Brandsprutor blandas med ångturbiner, kvarnar och utombordsmotorn Ali. I en undanskymd monter står en liten modell av en evighetsmaskin. Ett av många exempel på en perpetuum mobile, människans fruktlösa försök att lösa det hittills olösbara, dvs att uppfinna en maskin som drivs av sin egen kraft.

Den får varken mer eller mindre uppmärksamhet än de andra föremålen. Kanske hyser utställarna ett hopp att energifrågan skall kunna lösas för evigt utan några umbäranden eller eftergifter för jordens nuvarande befolkning eller som en skuld för deras efterlevande. Perpetuum mobile får stå kvar. Kanske får den en dag byta plats med Owens balansångmaskin som rummets absoluta centrum då museerna slutat visa väl bevarade förstaupplagor av tillverkade maskiner och i stället inriktar sig på ännu inte förverkligade drömmar.

Ska museer samla på verb eller substantiv?

De gamla maskinerna i trä, stål och mässing är vackra. Maskinhallen kan med fördel ses som en konstutställning. Vacker form och gediget hantverk ger glädje för ögat. Knappast någonting för örat. Inte heller känseln får sitt, eftersom gula nydesignade plastskyltar klart talar om att man inte får röra. Lukten då? Inte luktar det som det ska, dvs olja, sot och den varma doften av maskin i drift. Kanske ska det inte göra det i en utställning av det här slaget. Tyst maskin luktar tyst maskin – närmare verk-

ligheten än så här kan varken utställare eller besökare komma. Att pumpa in kompletterande doftupplevelser förhöjer sällan stämningen utan blir mer en form av konstgjord andning. Människor i vila luktar annorlunda än människor i farten. Det tycks vara samma sak med maskiner. Stillastående maskiner luktar helt enkelt mindre. Den största frågan återstår dock: Hur får man museiapparater levande, som den legendariske museidirektören Althin en gång så gärna ville? Räcker det att bara sätta igång dem?

Jag har nu passerat halva rummet. Det är dags för en paus på den vågformade, svala bänken i entrétrappan med blicken riktad mot norra halvan av rummet. Här är det lättare att känna igen och orientera sig, eftersom den helt ägnas åt kommunikationsmedel från de senaste århundradena.

Det var inte bara museimännen utan också konstnärer, som fascinerades av tekniken på 1920-talet. De italienska futuristernas uppmaning att förinta museer, bibliotek och akademier vände sig främst mot de etablerade konstmuseerna. En racerbil i full fart är skönare än Nike från Samotrake, provocerade futuristerna i ett manifest. Racerbilarna hamnade snart på museum men vad hände med farten och rörelsen? Inte ens de nya institutionerna kunde lösa museernas dilemma att göra föremålen levande. Drömmen om det levande museet kvarstår. Hur ska museerna kunna samla på verb och inte bara på substantiv?

Cyklarna är roligast, tycker jag, för här kan man följa hur modellerna förändrats från 1700-talets cykel i trä med vilken man gränslande sparkade sig fram, till vår tids 24-växlade mountainbike. Här finns de fantasieggande höghjulingarna som alla sett, men få prövat.

Alla föremål i Maskinhallen är fritt utställda, så även i cykelavdelningen. Några av cyklarna har försetts med en gul plastskylt med en bild av två spretande handflator och texten: "Rör ej!" "Varför har bara vissa föremål varningsskylt", undrar jag. Är de här cyklarna mer ömtåliga än andra utställda föremål? Eller är skylten en mätare på tingets attraktionskraft och därmed risk för beröring av besökarna? Det första stämmer inte eftersom Rör-ej-skylten finns både på den oanvända och nytillverkade mountainbiken och motorcykeln. Jag tror snarare att skyltarna ska ses som en rankingskala över publikens val av åtråvärda föremål. Ju läckrare föremål desto mer beröring. Kanske vore Rör-ej-skyltarna något för museets butik att ta upp i sitt sortiment och sälja som nyttig och användbar souvenir. Tänk er att visa världen att man är så attraktiv att det behövs en skylt som artigt men bestämt ber omgivningen att inte ta på en mer än nödvändigt.

Det är inte lätt att begripa varför individuella kommunikationsmedel får en så stor del av Maskinhallens utrymme. Rimligtvis borde de nyttiga och ekonomiskt mer betydelsefulla maskinerna få större utrymme än bilar, motorcyklar, mopeder och cyklar. Ur besökssynpunkt verkar det däremot vara ett rätt val. Det är här som besökarna stannar länge. Samtalet blir livligare och chansen att själv kommentera vad de ser är större. Plötsligt kan alla tycka eller minnas något som har med de utställda bilarna, motorcyklarna eller cyklarna att göra. Färdas bekvämt och snabbt kan alla göra idag. Ingen nutida maskin symboliserar tydligare än bilen

människans längtan efter frihet. Här står de nu uppradade som gamla trotjänare i en engelsk teveserie från sekelskiftet. Lite rörande och godtrogna trots eleganta hantverksskickligt utförda skinnstoppningar och mässingsdetaljer. En lyx som idag är omöjlig i nygjorda bilar, eftersom det skulle kosta en förmögenhet att framställa.

Många ler överseende när de läser om maxhastigheterna på textskyltarna – 35 kilometer i timmen! Annat är det nu för tiden då problemet är att hålla fartgränser och inte åka för fort! Den kronologiska kavalkaden avslutas med en Saab Ecosport – en prototyp från 1992. På den finns ingen Rör-ej-skylt. Måhända är omsättningen av årsmodeller bland bilar snabbare än bland cyklar och handpåläggning endast förbehållen den absolut senaste årsmodellen.

Populäraste föremålet näst efter ångloket är en "mock up" dvs en cockpit för träning av nödsitutationer i en Convair CV 440 Metropolitan. Att för en stund känna sig som pilot bland spakar, knappar, lampor och känsliga instrument är en

Endast de mest åtråvärda föremålen i Maskinhallen har fått en egen Rör ej-skylt. Även en nytillverkad mountainbike måste vänligt men bestämt undanbe sig publikens uppskattande beröring. Foto Truls Nord 1998, TM.

upplevelse som tilltalar alla åldrar. Det är ett utställningsgrepp som med teknikens och simulatorernas hjälp skulle kunna bli ännu häftigare. Men smakar det så kostar det! Maskinhallens tribut till efterkrigstidens rymdaktiviteter är föga övertygande. Luften har gått ur, kan det tyckas. En halvvissen rysk satellitkopia – Intercosmos 1 – från 1969 slokar i en hörna. Den har en koppling till svensk teknik genom en i Sverige tillverkad spektrometer för studium av norrsken. Självklart kan Tekniska museet inte konkurrera med National Air and Space Museum i Washington D C grundat 1946, men något färskare från rymdfronten skulle kännas upplyftande.

Museum över ett museum

"Under 1994–1996 renoverades och moderniserades utställningen i Tekniska museets Maskinhall", berättar professor emeritus i maskinkonstruktion Carl-Göran Nilson, när han guidar mig runt i den färdiga utställningen. "Efter att ha diskuterat olika förslag beslutade vi i projektgruppen att hålla fast vid den gamla utställningsidén och skildra hur naturens krafter tagits i människans tjänst och drivmaskinernas utveckling fram till nutid. Vi tyckte att den pedagogiska ursprungsidén fortfarande höll och var lämplig för den målgrupp som vi ville nå, nämligen skolelever."

De utställda föremålen restaurerades, kompletterades och uppdaterades. Texter skrevs om och försågs med förklarande illustrationer. Belysningen förbättrades. Några större omdispositioner bland maskinerna gjordes inte, utan alla tidigare besökare ska känna igen sig.

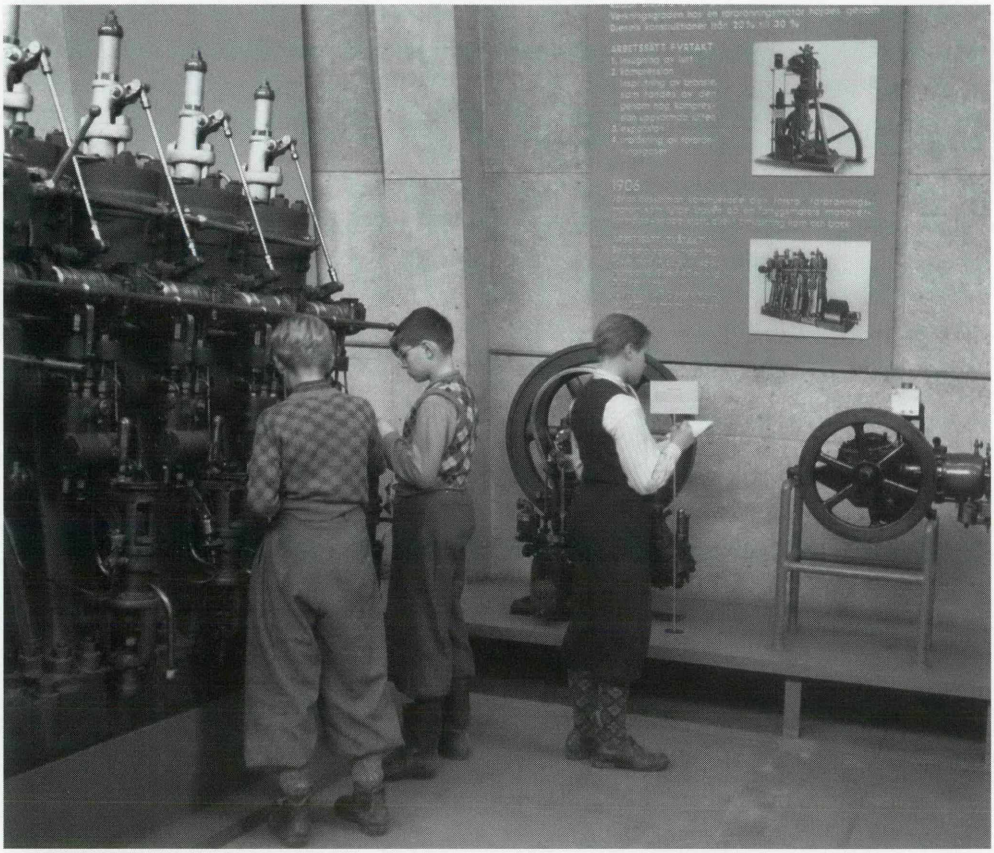
"Vissa berättelser upprättar ordning i världen", skriver författaren Stefan Jonsson i sin bok *De andra*, andra berättelser förstärker den ordning som redan finns. När Maskinhallen stod klar så tillhörde den onekligen den första kategorien. Idag hör den mer hemma i den andra, dvs den som förstärker en ordning som redan finns. Liksom de kulturhistoriska museernas stilrumspedagogik arbetar gärna tekniska museer med kronologiska utställningar. De tekniska museerna betonar helst det evolutionistiska utifrån de framsteg som gjorts under de gångna århundradena.

Men de senaste sextio åren har inte bara inneburit en hisnande teknisk förändring utan också starkt förändrad syn på teknik, inte minst genom de erfarenheter som atombomber och härdsmältor gett.

Också forskningsämnet teknikhistoria har fått nya inriktningar där intresset fokuserats på konsekvenserna av teknik och sambanden mellan teknik- och samhällsutveckling. Maskinhallens utställning var anpassad till sin tids världssyn och kunskapsmassa och en 1930-talets spegelbild av nuet. Dagens maskinhall har fått behövlig ansiktslyftning. Utställningen ger fortfarande mycket faktakunskaper, men var finns spegelbilden av vår tids teknikbilder och attityder?

Att förstärka en ordning som redan finns

Maskinhallens målgrupp har varit och är barn och ungdomar i skolåldern. De mest motiverade besökarna är pojkar. Eftersom budskapet i Maskinhallen är i stort sett detsamma då som nu, kunde det vara intres-

Maskinhallen gav trettiotalets skolgossar en omvärldsorientering där olika kraftkällor användes samtidigt. Idag är det mesta som visas historia. Foto Torsten Althin 1945, TM.

sant att se lite närmare på en förslagsvis tolvårig pojkes förutsättningar 1938 och sextio år senare – 1998.

För 1938 års skolgosse i golfbyxor och rutig slipover var ångmaskinen fortfarande en hett eftertraktad leksak. Tekniken var gripbar, maskinerna och mekaniska leksaker kunde lagas. Muttrar och kullager lockade till egna försök att lösa teknikens mysterier. Olika kraftkällor användes parallellt i 1930-talets samhälle. Gossarnas kakao till morgonmålet skulle lika gärna ha kunnat värmas på en vedeldad spis som på en gasspis eller en elektrisk. Ånglok, hästskjutsar, cyklar, bilar och flygplan kunde samtidigt ses överallt i landet. Ingenjör var yrket på modet. För trettiotalsgossen var Maskinhallen en möjlighet att bringa ordning i allt det som fanns runt honom.

För hans jämnårige jeansklädde kamrat sextio år senare är Maskinhallens föremål och kraftkällor historia. Elektriciteten är

kraftkällan som räknas. Årsmodellerna avlöser varann. Det är många gånger dyrare att laga en maskin än att köpa en ny.

De tekniska lösningarna kräver specialister och tekniken är så komplicerad att få behärskar den. Frukost-O'boyen snabbvärms i mikrovågsugnen. Ångloken finns bara på veteranjärnvägarna, hästskjutsarna i Sommarland eller Vilda Västernstaden High Chaparral. Alla har egen cykel och de flesta familjer en eller flera bilar. Att flyga är spännande men ingenting att skryta med. Journalist, programledare i TV eller musiker är drömyrkena. För 1990-talets grabbar är Maskinhallen museum och förstärker en ordning som redan finns.

2000-talet behöver kunskap och företagsamhet

Hur skulle 2000-talets Maskinhall se ut för att göra kraftkällorna synliga för dagens skolungdomar, kan man fråga sig. Författaren Theodor Kallifatides skriver i *Förnyelse och kontinuitet – om konst och kultur i framtiden*, den skrift som föregick *Kulturutredningen* 1994: "I vår skola utbildar vi eleverna, om än bristfälligt, men vi bildar dem inte." Det är just det senare som behövs i ännu högre grad än det förra, om inte annat av det enkla skälet att bildningen måste inhämtas tidigt medan utbildningen kan och bör inhämtas under hela livet. Kanske är det sammanhangen, med utgångspunkt från nuet, som museerna bör ta fasta på i sina utställningar mera än på kronologiska utvecklingskedjor med början så långt tillbaka i tiden som möjligt och med nuet som skapelsens krona.

"Det krävs inte mer utbildning utan mer kunskap och företagsamhet", säger en annan spännande skribent, journalisten Ludvig Rasmusson i en rykande färsk artikel i boken *Brytningstider*.

> "I Sverige betonar alla hur viktigt utbildning är. Är inte det självklart? Ska man arbeta i informationssamhället måste man väl vara informerad! Fast det är inte detsamma som att vara utbildad. Det var det däremot i industrisamhället, där de flesta hade samma jobb som andra och många därför fick samma utbildning. Utom till de många jobb som inte krävde någon skola alls, där det bara var att hugga i och man lärde sig det som behövdes genom praktik. I framtiden blir de flesta jobb så udda att det inte finns utbildningar till dem, över den elementära grunden. Allt där utöver – just det som ger jobb – måste man själv lägga till. Det krävs inte mer utbildning, utan mer kunskap och företagsamhet. Det skaffar man sig inte på kurser."

Men förhoppningsvis på framtidens tekniska museer.

Bäst fungerar Maskinhallen om den visas av en guide eller museilärare. Då kan de korta texterna kring varje maskin bindas samman till en helhet. Sammanhang förklaras och oklarheter reds ut. Människorna bakom maskinerna – både uppfinnare, tillverkare och användare – blir synliga och tekniska förändringar en del av varje människas liv. Den ambitiösa satsningen på faktaboken *Från muskelkraft till rymdfarkost* och fem häften för olika maskintyper är ett faktaspäckat komplement för dem som vill veta mer än vad utställningsskyltarnas sparsmakade texter kan berätta.

En samverkan mellan museilärare vid de olika stockholmsmuseerna eller andra, där Maskinhallen också tolkas av konstvetare, musikhistoriker, etnologer eller naturvetare, vore spännande att följa. Men det räcker inte bara att göra en utställning eller vis-

ning tillsammans. Museerna måste också ta ansvar för att en ny pedagogik utformas utifrån vår tids inlärningsmönster och kunskapskällor, dvs hur människor erövrar tekniskt kunnande idag. Ljud och rörelse i all ära, men jag tror att Maskinhallen skulle vinna på fler människor. Uppfinnarnas historia skymtar här och där i utställningen. Polhem, Ericsson, Kaplan, de Laval, bröderna Ljungström och alla okända upphovsmän. Vad var det som drev dem, hur löste de problemen, hur var de sedda av sin samtid – kort sagt hur såg kreativitet ut igår? Invandring, umbäranden, fysiska handikapp, envishet, klarsyn, vetgirighet, i vissa fall rikedom och respekt, möter en i de historiska levnadsbeskrivningarna.

Men hur ser kreativitet ut idag? Var finns kraften, möjligheten och hur ser den tekniska kreativitetens förutsättningar ut? Vem berättar tjugonde århundradets uppfinnarsaga för 2000-talets ungdomar?

Lyckan att bli överraskad

Ytterligare ett sätt att vitalisera en permanent utställning av det här slaget skulle kunna vara möten mellan olika maskiner. Idén fick jag av museets skylift, som används när man byter lampor i takarmaturen. Den stod tillfälligt parkerad mellan två 1800-talsbjässar – en fartygspropeller från Motala Verkstäder och en lokomobil från Munktell. Den blanka blå maskinen gjorde att ordningen bröts och de omgivande maskinernas givna platser hotades. Plötsligt hände det någonting och jag måste ta ny sats för att följa tråden i berättelsen.

"Varför står en modern maskin här", undrade jag, innan jag blev uppmärksammad på att den inte ingick i samlingarna – än. Snopen och lite uppiggad drog jag vidare. Att få bli överraskad är också ett sätt att få valuta för priset på inträdesbiljetten.

Maskiner och män är en myt som hållit i sig länge. Men håller den på att förändras, undrar jag när jag förstrött bläddrar i den nya veckotidningen *Fitness Man* vars första nummer kom ut försommaren 1998. "Är du en man? 55 saker du måste ha gjort" frågar redaktionen sina läsare redan i första numret. Överraskande kan det konstateras att de flesta saker som män bör göra är förknippade med känslor, mod och karaktärsstyrka. Att säga upp sig, lära sig dansa, erkänna en hjälte och simma med delfiner kräver ingen tung teknik. De direkta maskininnehaven för att uppfylla kraven är inte särskilt många. Har du en Ferrari, en snabb MC, ett flygplan, så klarar du minst sex av de 55 saker du måste göra. Sen rör det sig mest om tekniska hjälpmedel, dvs apparatur för att ge blod, bli tatuerad, göra sitt eget brännvin, skriva en roman etc. Men majoriteten av manbarhetsproven tycks 1998 ligga på det psykologiska och emotionella planet.

Mytbildning om maskiner och kvinnor möter man inte lika ofta. Inte heller Tekniska museets Maskinhall bjuder på många upplevelser, som direkt för tankarna till kvinnliga sfärer. I Maskinhallens kommunikationsavdelning finns kvinnor åtminstone på bild. På bilreklamens fotografier poserar damer med handen lätt stödd mot motorhuven och i cykelannonserna fräser de fram käckt shortsklädda och med fladdrande hår. I den tyngre kraftavdelningen kan jag bara upptäcka en maskin med direkt kvinnoanknytning – ångmaskinen för hushållsbruk av märket Tyson 1880. Det är en

svartlackerad apparat förklädd till möbel. En teknisk pryl som går att ha i möblerade rum. För att göra den ännu mera rumsren har den amerikanska tillverkaren prytt den med bilden av en vacker dam, klädd i balklänning med så djupt dekolletage, som anständigheten och god affärssed kan acceptera. Tar man sedan en titt på det avbildade reklambladets fyra förslag till användningsområden, går det tre män på en kvinna. Frågan återstår vilka av de rekommenderade områdena som prioriterades, när maskinen väl var inköpt – männens svarvning och lövsågning eller kvinnans sömnad? Hur som helst blev den här hemångmaskinen aldrig någon framgång och likt andra föremål, som inte slitits ut, har den fått en andra karriär som utställningsobjekt i eftervärldens museisalar.

"Bilden av teknik som muttrar och kullager är förbi", sa vetenskapsjournalisten Peter Sylwan på Ingenjörsdagen -98 och seminariet om "Teknik och ingenjörsarbete i press, radio och TV". Teknik står i vår tid i centrum när den inte fungerar.

Är det så? Står tekniken för det naturliga, vardagliga och självklara – och muskelkraften för det sällsynta och onaturliga? Då kanske det inte är maskinerna som ska visas i framtidens och samtidens museum utan den muskulösa och kraftfulla människan!

LITTERATUR

Fitness Man – för den aktive mannen. Nr 1, 1998.

Hultman, Kristina (red), *Brytningstider : en bok om vår föränderliga värld.* Stockholm 1998.

Jonsson, Stefan, *De andra : amerikanska kulturkrig och europeisk rasism.* Stockholm 1993.

Kallifatides, Theodor, "I väntan på barbarerna" i *Förnyelse och kontinuitet : om konst och kultur i framtiden.* Stockholm 1994 (SOU 1994:9).

Lindqvist, Svante, "Deutsches Museum, Tekniska museet och bilden av Christopher Polhem", *Daedalus* 1985.

Mjöberg, Tomas, "Tekniska museets byggnad och dess tillkomsthistoria". *Daedalus* 1985.

Paulsson, Lars (red), *Från muskelkraft till rymdfarkost.* Stockholm 1996.

Tekniska museets faktahäften, "Cyklar, mc, mopeder, bilar", "Flygfarkoster", "Förbränningsmotorer, varmluftsmotorer och propellrar", "Muskelkraft, vattenkraft och vindkraft", "Ångmaskiner, ångpannor, ångturbiner och gasturbiner". Stockholm 1996.

MUNTLIG KÄLLA

Rundvandring i Tekniska museets Maskinhall med professor emeritus Carl-Göran Nilson.

Affisch för Teknorama Kongress- och Utställningshall 1965.